

POPRAVLJANJE IMOVINSKE ŠTETE – NAČELO POTPUNE NAKNADE I INSTITUT SNIŽENJA NAKNADE

Prof. dr. sc. Saša Nikšić*

UDK 347.426.3

<https://doi.org/10.30925/zpfsr.47.1.12>

Ur.: 15. studenoga 2025.

Pr.: 3. veljače 2026.

Pregledni rad

Sažetak

Odštetno pravo počiva na načelu potpune naknade, no postoje i izuzeci od toga načela. Kod ugovorne odgovornosti za štetu opseg naknade štete ovisi o vrsti i stupnju krivnje štetnika (dužnika). Također se u određenoj mjeri uzima u obzir i eventualni dobitak koji je oštećenik ostvario, a naknada se smanjuje i ako oštećenik nije poduzeo razumne mjere radi smanjenja štete. Naknada štete razmjerno se smanjuje ako je vjerovnik (oštećenik) ili osoba za koju on odgovara pridonijela nastanku štete, njezinoj visini ili otežanju položaja dužnika. Kod izvanugovorne odgovornosti za štetu postoji manji broj pravila o sniženju naknade u odnosu na ugovornu odgovornost. Zakon o obveznim odnosima predviđa sniženje naknade kod izvanugovorne odgovornosti u slučaju kada je štetnik slabijega imovnog stanja, odnosno kada je radio nešto korisno za oštećenika te, naposljetku, kod doprinosa oštećenika nastanku ili uvećanju štete. Za svaki od tih izuzetaka predviđene su posebne pretpostavke, a iako između pojedinih izuzetaka postoje određene dodirne točke, uvijek je potrebno voditi računa o području primjene svakoga od njih.

Ključne riječi: *imovinska šteta; načelo potpune naknade; sniženje naknade.*

1. UVOD

Opća pravila o odgovornosti za imovinsku štetu u posljednjih nekoliko desetaka godina nisu pretrpjele tako velike promjene u zakonodavstvu kao što je to slučaj s pojedinim posebnim pravnim režimima odgovornosti za štetu (npr. odgovornost proizvođača za neispravan proizvod ili odgovornost za štetu prouzročenu motornim vozilom u pogonu) ili s odgovornosti za neimovinsku štetu (novi objektivni koncept neimovinske štete).¹ No to ne znači da u vezi s općim pravilima o imovinskoj šteti ne

* Dr. sc. Saša Nikšić, redoviti profesor u trajnom izboru, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet; sniksic@pravo.unizg.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6170-1781>.

♦ Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci licenciran je u skladu s Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International licencom (CC BY-NC-ND 4.0).

1 Petar Klarić i Martin Vedriš, *Građansko pravo* (Zagreb: Narodne novine, 2015.), 592-594,

postoje pojedina otvorena i složena pitanja.

Jedno od njih jest i odnos načela potpune naknade, prema kojem su štetnik odnosno odgovorna osoba dužni popraviti štetu u cijelosti, i različitih izuzetaka od toga načela. Izuzeci od načela potpune naknade u Zakonu o obveznim odnosima² (u daljnjem tekstu: ZOO) uređeni su odvojeno kod ugovorne i izvanugovorne odgovornosti za štetu, pri čemu treba voditi računa o tome da su pravila o izvanugovornoj odgovornosti opća pravila odštetnog prava koja se podredno primjenjuju i na ugovornu odgovornost za štetu,³ ali ne i obrnuto.

Kod ugovorne odgovornosti za štetu obujam naknade štete ovisi o vrsti i stupnju krivnje štetnika (dužnika). Vrsta i stupanj krivnje utječu na to hoće li štetnik odgovarati za svu štetu ili samo za tzv. predvidivu štetu.⁴ Također, kod ugovorne odgovornosti za štetu prilikom određivanja naknade štete uzima se u obzir i eventualni dobitak koji je oštećenik ostvario,⁵ a naknada se smanjuje i ako oštećenik nije poduzeo razumne mjere za smanjenje štete.⁶ Kod ugovorne odgovornosti za štetu propisano je da se naknada štete razmjerno smanjuje ako je vjerovnik (oštećenik) ili osoba za koju on odgovara pridonijela nastanku štete, njezinoj visini ili otežanju položaja dužnika.⁷ Sva ta pravila primjenjuju se i na neispunjenje obveze koje nisu nastale iz ugovora, već na drugim pravnim temeljima, ako nije drukčije propisano (npr. za obveze zakonskog uzdržavanja).⁸

Kod izvanugovorne odgovornosti za štetu postoji nešto manji broj pravila o sniženju naknade u odnosu na ugovornu odgovornost. ZOO predviđa sniženje naknade kod izvanugovorne odgovornosti u slučaju kada je štetnik slabijeg imovnog stanja,⁹ odnosno kada je radio nešto korisno za oštećenika,¹⁰ te konačno kod doprinosa oštećenika nastanku ili uvećanju štete.¹¹ Za svaki od tih izuzetaka predviđene su posebne pretpostavke, a iako između pojedinih izuzetaka postoje određene dodirne točke, uvijek je potrebno voditi računa o području primjene svakoga od njih.

Cilj je ovoga rada analizirati institut ostvarenja načela potpune naknade kod imovinske štete i posebno razmotriti slučajeve u kojima se snižava naknada štete. Radom nije obuhvaćena neimovinska šteta, iako se sporadično spominje na više mjesta, jer kod neimovinske štete načelo potpune naknade funkcionira na nešto drukčiji način¹² (ZOO načelo potpune naknade niti ne spominje u kontekstu neimovinske štete). Na početku je rada prikazan pojam imovinske štete i različite

620-624.

2 Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22., 155/23.

3 Čl. 349. ZOO-a.

4 Čl. 346. st. 1. i 2. ZOO-a.

5 Čl. 346. st. 3. ZOO-a.

6 Čl. 346. st. 4. ZOO-a.

7 Čl. 347. ZOO-a.

8 Čl. 346. st. 5. ZOO-a.

9 Čl. 1091. st. 1. ZOO-a.

10 Čl. 1091. st. 2. ZOO-a.

11 Čl. 1092. ZOO-a.

12 Dieter Medicus i Stephan Lorenz, *Schuldrecht I, Allgemeiner Teil* (München: C.H. Beck, 2021.), 311.

vrste, odnosno oblici imovinske štete, zatim je analizirano načelo potpune naknade, uključujući funkciju popravljanja štete te pojedine izuzetke od načela potpune naknade.

2. OPĆENITO O IMOVINSKOJ ŠTETI (POJAM I NAZIV)

ZOO ne definira pojam imovinske štete, već umjesto toga navodi pojedine vrste imovinske štete.¹³ U osnovne vrste imovinske štete ubraja se stvarnu (običnu) štetu i izmaklu korist.¹⁴ Pravna teorija definira imovinsku štetu kao štetu čija se vrijednost može izraziti (izmjeriti) u novčanom ekvivalentu, odnosno kao štetu kod koje se u novčanom ekvivalentu može izraziti razlika u vrijednosti povrijeđenog objekta (dobra) prije i nakon nastanka štete.¹⁵ Iako se i neimovinsku štetu može popravlјati u obliku pravične novčane naknade, kod neimovinske štete pravična novčana naknada nije novčani ekvivalent neimovinske štete, budući da se ne može izraziti novčana protuvrijednost osobnim neimovinskim dobrima.¹⁶ Dakle, osnovni je kriterij za razlikovanje imovinske od neimovinske štete (ne)mogućnost izražavanja protuvrijednosti štete u novčanom iznosu. Upravo su zbog toga izraz imovinske odnosno neimovinske štete precizniji u odnosu na materijalnu i nematerijalnu štetu. Iako se i u različitim propisima nazivi imovinsko i materijalno, odnosno neimovinsko i nematerijalno koriste kao sinonimi,^{17,18} oni to zapravo nisu.

U građanskom pravu pojmovi imovinskog odnosno neimovinskog objekta ili prava općenito znače mogućnost odnosno nemogućnost izražavanja vrijednosti objekta ili subjektivnog prava u novčanom ekvivalentu. Materijalno odnosno nematerijalno znači da nešto ima odnosno nema tjelesnu (materijalnu) narav. U tom su smislu sva subjektivna građanska prava nematerijalna jer nemaju tjelesnu narav, osim onih koja su inkorporirana u tjelesnim entitetima (npr. u obliku klasičnih vrijednosnih papira), dok odgovor na pitanje jesu li imovinska ili neimovinska ovisi o tome imaju li objekt čija se vrijednost izražava u obliku novčanog ekvivalenta.

13 Takav pristup uobičajen je i u poredbenom pravu (Borislav T. Blagojević i Vrleta Krulj, *Komentar Zakona o obligacijskim odnosima, I.* (Beograd: Savremena administracija, 1983.), 513).

14 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 595.

15 Rudolf Welser i Brigitta Zöchling-Jud, *Grundriss des bürgerlichen Rechts, Band II* (Beč: MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015.), 363; Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt i Wolfgang Wiegand, *Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht I, Art. 1-529*, 320.

16 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 592.

17 U starom ZOO-u za imovinsku i neimovinsku štetu koristilo se izrazima materijalna odnosno nematerijalna šteta (Stari ZOO, Službeni list SFRJ, br. 29/78., 39/85., 46/85., 57/89., Narodne novine, br. 53/91., 73/91., 111/93., 3/94., 7/96., 91/96., 112/99., 88/01.).

18 Izrazi materijalna i nematerijalna šteta spominju se i u različitim aktualnim pravnim izvorima. V. npr. čl. 21. st. 2. Zakona o medijima (Narodne novine, br. 59/04., 84/11., 81/13., 114/22.); t. 75., 83., 85. preambule i čl. 82. Uredbe (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka), SL L EU 119, 4.5.2016., 1-88.

Kada bi se dosljedno pridržavalo kriterija materijalnog i nematerijalnog (idealnog), tada bi za štetu koja je nastala na nekom nematerijalnom dobru (npr. na tražbini) trebalo zaključiti da je riječ o neimovinskoj šteti. Međutim, to ne mora biti tako jer, ako se vrijednost povrijeđenog dobra može izraziti u novcu (npr. tražbina), tada je pretrpljena šteta imovinska, neovisno o nematerijalnoj naravi objekta. Slično tome, za povredu tjelesnog integriteta fizičke osobe¹⁹ trebalo bi zaključiti da je riječ o materijalnoj šteti jer je nastala na tjelesnom/materijalnom objektu, iako povreda tjelesnog integriteta ima značenje povreda prava osobnosti, što već samo po sebi predstavlja neimovinsku štetu. Međutim, ta terminološka nekonzistentnost ne stvara praktične probleme, pa se izrazi materijalna i nematerijalna šteta mogu koristiti kao sinonimi za imovinsku i neimovinsku štetu. Jedino treba voditi računa o tome da se u pojedinim propisima pojam materijalne štete zaista koristi u smislu štete na materijalnim (tjelesnim) objektima.²⁰

3. POJEDINI OBLICI IMOVINSKIH ŠTETA

3.1. Stvarna šteta

Stvarna šteta sastoji se u umanjenju postojeće imovine.²¹ Što sve predstavlja umanjenje imovine ovisi o samom pojmu imovine, koji je u građanskom pravu višeznačan, jer imovina u građanskom pravu ima različite funkcije.²² Pojmom imovine često se koristi u smislu jamstvene funkcije, koja je koncentrirana na subjektivna imovinska prava koja pripadaju dužniku, iz kojih se vjerovnik može namiriti. Kod pojma imovine u jamstvenom smislu inzistira se na imovinskim pravima, dok objekti na kojima postoje ta prava nisu u prvom planu, iako će se u krajnjoj liniji ovrha provesti upravo na tim objektima.²³ Naime, svi objekti (dobra) koji se nalaze pod kontrolom pravnog subjekata (npr. u posjedu) ne pripadaju nužno tim pravnim subjektima (npr. stvar u posjedu dužnika ne mora biti u njegovu vlasništvu, pa se na takvoj stvari ne bi smjela provesti ovrha). Postoje i definicije imovine koje u prvi plan stavljaju objekte (dobra), ali ipak zahtijevaju postojanje ovlaštenja nositelja imovine u vezi s tim dobrima, pa se zapravo ta dva pristupa svode na isto.²⁴ Obveze nisu dio imovine u jamstvenom smislu jer obvezama nije moguće odgovarati za

19 ZOO ne spominje pravo na tjelesni integritet kada nabroja pojedina prava osobnosti fizičkih osoba u čl. 19. st. 2., ali s obzirom na činjenicu da prava osobnosti nabrojana u ZOO-u nisu taksativno navedena nema zapreka za priznavanje prava na tjelesni (ali i duševni) integritet kao posebnog prava osobnosti.

20 V. npr. odredbu čl. 2. st. 1. t. 87. Zakona o sigurnosti prometa na cestama (Narodne novine, br. 67/08., 48/10., 74/11., 80/13., 158/13., 92/14., 64/15., 108/17., 70/19., 42/20., 85/22., 114/22., 133/23., 145/24.), prema kojoj je materijalna šteta u prometnoj nesreći šteta nastala na vozilima koja su sudjelovala u prometnoj nesreći ili na objektima, prometnim znakovima, signalizaciji i opremi na cestama.

21 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 595; Honsell, Vogt i Wiegand, *Basler Kommentar*, 320.

22 Saša Nikšić, „Imovina u građanskom pravu“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 62, br. 5-6 (2012): 1599-1633.

23 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 99.

24 Honsell, Vogt i Wiegand, *Basler Kommentar*, 320.

druge obveze, ali obveze mogu itekako biti relevantne za pojam imovinske štete. Stoga, iako se pojam imovine u jamstvenom smislu ponekad smatra glavnim pojmom imovine u građanskom pravu (imovina u pravnom smislu²⁵), on nije zadovoljavajući u kontekstu imovinske štete.

Naime, imovinska šteta ne nastaje isključivo na imovinskim pravima.²⁶ Zbog toga je u pravnoj teoriji izgrađen pojam imovine u odštetnom smislu.²⁷ U odštetnom smislu imovina nije isključivo fokusirana na subjektivna imovinska prava, već obuhvaća i obveze, ali i određene interese. Oštećeniku imovinska šteta može nastati i na način da mu se povećaju postojeće obveze ili da mu nastanu nove obveze. Povećanje postojećih ili stvaranje novih obveza smanjuje vrijednost imovine jer povećava vrijednost pasive. Iako porast pasive ne znači da se ukidaju imovinska prava koja čine aktivu određenog pravnog subjekta, on negativno utječe na ukupni saldo. Zbog toga pojam imovine u odštetnom smislu obuhvaća i obveze. Imovinska šteta može nastati i povredom interesa oštećenika (interesi sami po sebi nisu dio imovine), što osobito dolazi do izražaja kod izmakle koristi. U tom smislu pojam imovine u odštetnom smislu obuhvaća i sve imovinske gubitke prouzročene štetnom radnjom.²⁸

3.2. Izmakla korist

Izmakla korist predstavlja sprječavanje povećanja imovine, odnosno sprječavanje povećanja njezine vrijednosti.²⁹ Kod izmakle koristi imovinsku štetu ne može se definirati pomoću pojma imovine ili imovinskog prava jer ne postoji pravo na povećanje imovine, odnosno njezine vrijednosti. Prilikom nastanka izmakle koristi oštećeniku nije povrijeđeno nijedno stečeno subjektivno građansko pravo, ali neovisno o tome nastaje pravni odnos odgovornosti za štetu i upravo se iz tog razloga imovinska šteta definira i kao povreda interesa.³⁰

Izmaklu korist svrstava se i u tzv. posredne štete, pri čemu se razlika u odnosu na neposredne štete očituje u stupnju uzročne veze.³¹ Kod neposrednih šteta štetna radnja kao uzrok štete u uzročno-posljedičnom lancu događaja „bliža“ je šteti u odnosu na posredne štete. Osim podjele na posredne i neposredne štete, postoje i tzv. vlastite i refleksne štete.³² Kod vlastite i refleksne štete uslijed određene štetne radnje štetu trpe neposredni oštećenik i treće osobe (posredni oštećenici). To može stvoriti terminološke nesporazume jer se u hrvatskoj literaturi i praksi nazivi posredni i neposredni oštećenici koriste u kontekstu vlastite i refleksne štete, a ne u smislu

25 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 95-97.

26 V. čl. 4. st. 4.-6., čl. 75.-76. i dalje Ovršnog zakona, Narodne novine, br. 12/12., 25/13., 93/14., 55/16., 73/17., 131/20., 114/22.

27 Nikšić, „Imovina u građanskom pravu“, 1620.

28 Nikšić, „Imovina u građanskom pravu“, 1621.

29 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 595; Honsell, Vogt i Wiegand, *Basler Kommentar*, 321.

30 Welser i Zöchling-Jud, *Grundriss des bürgerlichen Rechts*, 364.

31 Honsell, Vogt i Wiegand, *Basler Kommentar*, 321.

32 Honsell, Vogt i Wiegand, *Basler Kommentar*, 321.

neposredne i posredne štete istog oštećenika.^{33,34} S druge strane, pojam refleksna šteta koristi se u smislu posredne štete istog oštećenika.³⁵ Doduše, u praksi je rizik od nepravilnog razumijevanja tih pojmova nešto manji kada je riječ o stvarnoj šteti i izmakloj koristi, jer se pojmovi neposrednih i posrednih oštećenika najčešće javljaju u vezi s neimovinskom štetom, tj. pri primjeni odredbe čl. 1101. ZOO-a (osobe koje imaju pravo na pravičnu novčanu naknadu u slučaju smrti ili osobito teškog invaliditeta člana uže obitelji).

Za naknadu stvarne štete ne zahtijeva se ispunjenje posebnih pretpostavaka, kao što je to slučaj kod izmakle koristi. To je i logično jer stvarna šteta nastaje više ili manje odmah kao posljedica štetne radnje, te često evidentno postoji već u trenutku pokretanja spora za naknadu štete. Naravno, i pitanje je li nastala stvarna šteta može biti sporno, ali u mnogo manjoj mjeri nego kada je to izmakla korist. Izmakla korist pripada u sferu hipotetskog (izmakla korist je korist koju bi oštećenik ostvario da nije bilo štetno radnje), pa je povezana s posebnim pretpostavkama koje moraju biti ispunjene da bi oštećenik ostvario pravo na naknadu. Da bi oštećenik ostvario pravo na naknadu izmakle koristi, mora dokazati da bi korist ostvario prema redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje spriječeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem.³⁶

Posebno je važan zahtjev u vezi s dokazivanjem izmakle koristi: „16.2. Naime odredbom čl. 189. st. 3. ZOO, propisano je da se pri ocjeni visine izmakle koristi uzima u obzir dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovnom toku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje spriječeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem. Iz navedene odredbe proizlazi da izmakla korist predstavlja neostvarenu imovinsku korist koja bi prema redovitom tijeku stvari ili okolnostima konkretnog slučaja bila ostvarena da nije bilo postupka štetnika koji ga čini građanskopravno odgovornim. 16.3. Slijedom navedenog, da bi oštećenik mogao zahtijevati određenu izmaklu korist potrebno je dokazati da bi po redovitom tijeku stvari, tj. uz veliki stupanj izvjesnosti, ta korist bila ostvarena da nije bilo štetnikove radnje odnosno propuštanja.“³⁷

U pravnoj teoriji smatra se da oštećenik nema pravo na naknadu izmakle koristi ako bi korist ostvario obavljanjem zabranjene djelatnosti, a isto se odnosi i na korist iz zabranjenog ugovora.³⁸ S druge strane, u pravnoj je teoriji sporno nastaje li pravo na naknadu izmakle koristi u slučaju obavljanja djelatnosti suprotne običajima ili pravilima morala.³⁹ U našoj sudskoj praksi zauzeto je i sljedeće shvaćanje u vezi s mogućnošću naknade izmakle koristi koja se ostvarivala protupravnim aktivnostima: „Naime, pravilno su sudovi zaključili da je tužitelju nastala šteta u vidu izmakle dobiti

33 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x-444/2015-2 od 14. srpnja 2015.

34 Honsell, Vogt i Wiegand, *Basler Kommentar*, 321.

35 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 426.

36 Čl. 1089. st. 4. ZOO-a.

37 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-3774/2019-8 od 13. studenoga 2024.

38 Hartmut Oetker, § 253, *BGB, Münchener Kommentar zum BGB* (München: Beck, 2022.), Rn 7. (elektroničko izdanje nema broja stranice, pa se umjesto toga citira rubni broj odlomka u vezi s pojedinim paragrafom).

39 Oetker, *Münchener Kommentar BGB*, § 252, Rn. 9.

obzirom da je mogao ostvarivati dodatnu zaradu u dosuđenom iznosu radeći „u fušu“ kao električar kao i da mu je nastala šteta u vidu razlike primljene naknade plaće za vrijeme bolovanja i pune plaće koju bi tužitelj primao da nije bio na bolovanju.⁴⁰

U sudskoj se praksi često poistovjećuju nazivi izmakle koristi i izmakle dobiti – pretraživanjem sudske prakse na mrežnim stranicama Vrhovnog suda Republike Hrvatske isključivo prema pojmu „izmakla dobit“ u upisniku „Rev“ pronalazi se 228 odluka u kojima se spominje taj pojam umjesto zakonskog termina „izmakla korist“, dok se potonji pronalazi u 484 odluke. Naziv „izmakla dobit“ sam po sebi nije pogrešan, tako dugo dok se ne shvati preusko, tj. isključivo u smislu poreznih i drugih propisa koji definiraju dobit. Čak ni to ne mora biti pogrešno ako je adekvatno za pojedinu situaciju, no izmaklu dobit i izmaklu korist ne treba uvijek poistovjećivati, jer izmaklu korist kao vrstu štete mogu pretrpjeti i pravni subjekti koji uopće ne postoje, odnosno ne djeluju radi stjecanja dobiti.

3.3. Refleksna šteta i čisti ekonomski gubitak

Pravna teorija analizira različite podoblike imovinske štete. S tim u vezi se pojavljuju pojmovi refleksna ili posljedična šteta (engl. *consequential loss*), koja se u pravilu naknađuje, te čisti ekonomski gubitak (engl. *pure economic loss*), koji se u brojnim pravnim porecima ne naknađuje. Refleksna šteta u ovom smislu razlikuje se od refleksne štete kao štete učinjene trećoj osobi, različitoj od primarnog oštećenika. Refleksna šteta može označavati i štetu koja se javlja uz štetu na osobama ili stvarima, kao posljedica primarne štete,⁴¹ stoga se refleksna šteta naziva i popratnom ili sekundarnom štetom.⁴² Čisti ekonomski gubitak jest imovinska šteta kojoj ne prethodi šteta na osobi ili stvarima (ni eventualno na drugim imovinskim dobrima⁴³) oštećenika.⁴⁴

U hrvatskoj teoriji naziv refleksne štete javlja se u vezi s odgovornošću za štetu zbog materijalnih nedostataka⁴⁵ te štetom koju dioničari pretrpe zbog gubitka vrijednosti dionica kao posljedice štete koju je pretrpjelo trgovačko društvo.⁴⁶ U tim primjerima refleksna šteta pojavljuje se kao stvarna šteta (npr. prolijevanje tekućine kao posljedica materijalnog nedostatka na spremniku ili umanjenje vrijednosti dionice), ali i kao izmakla korist (ako je oštećenik namjeravao prodati prolivenu tekućinu ili dionice, a može dokazati da bi time ostvario uvećanje imovine).

40 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1087/2020-2 od 22. svibnja 2024.

41 Vernon Valentine Palmer i Mauro Bussani, *Pure Economic Loss, New Horizons in Comparative Law* (London, New York: Routledge-Cavendish, 2009.), 8.

42 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 426.

43 Postoje različite definicije pa i nazivi čistog ekonomskog gubitka (Palmer i Bussani, *Pure Economic Loss*, 9), stoga ovisno o korištenoj definiciji druga imovinska dobra oštećenika, različita od njegovih stvari, mogu utjecati na to hoće li se neka šteta podvesti pod pojam čistog ekonomskog gubitka.

44 Palmer i Bussani, *Pure Economic Loss*, 11.

45 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 426.

46 Dionis Jurić, „Pravo manjinskih dioničara na podnošenje tužbe u ime dioničkog društva protiv članova uprave i nadzornog odbora“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 28, br. 1 (2007): 541-586.

Čisti ekonomski gubitak poseban je pojavni oblik imovinske štete za koji je karakteristično da je to jedina šteta koja oštećeniku nastaje kao posljedica štetne radnje, pri čemu oštećeniku nije nastala šteta na osobi ili stvarima.⁴⁷ Pojedini pravni poreci ne priznaju pravo na naknadu štete u tom slučaju, osim ako između štetnika i oštećenika ne postoji ugovorni odnos ili ako je šteta nastala uslijed namjere štetnika.⁴⁸ Hrvatsko pravo zapravo ne poznaje pojam čistog ekonomskog gubitka, pa samim time niti ograničenja naknade u tom slučaju, drugim riječima u načelu priznaje pravo na naknadu takve imovinske štete, naravno samo ako su ispunjene pretpostavke odgovornosti za štetu.⁴⁹

3.4. Šteta na osobi (imovinska šteta zbog smrti, tjelesne ozljede ili oštećenja zdravlja), šteta na stvarima i nemogućnost uporabe stvari

3.4.1. Šteta na osobi

Smrt, tjelesna ozljeda ili oštećenje zdravlja same po sebi nisu imovinske naravi, pa ne predstavljaju imovinsku štetu. Međutim, zbog smrti, tjelesne ozljede ili oštećenja zdravlja mogu nastati imovinske štete (npr. troškovi pokopa, troškovi liječenja, izgubljena zarada, izgubljeno uzdržavanje itd.),⁵⁰ u vezi s kojima postoje posebna pravila o popravljanju takvih imovinskih šteta.⁵¹ Šteta na osobi pojam je koji pripada našoj pravnoj tradiciji, a proizlazi iz definicije štete prema odredbi § 1293. rečenica 1. Općeg građanskog zakonika, koja štetu definira kao svaki kvar⁵² nanesen imovini, pravima ili osobi. U pravnoj je teoriji takva formulacija štete kritizirana zbog miješanja objekta štetne radnje i štete,⁵³ ali se i danas koristi.

3.4.2. Šteta na stvarima

Iako ZOO u načelu pri definiranju pojma imovinske štete ne koristi pojam stvari i drugih dobara, posebna pravila kod pojedinih vrsta odgovornosti referiraju se upravo na njih. Ponekad je odgovornost za štetu ograničena u smislu da se ne naknađuje sva imovinska šteta, već samo pojedine štete, kao primjerice kod odgovornosti za štetu prouzročenu neispravnim proizvodom. Kada se primjenjuju posebna pravila o toj vrsti odgovornosti, pored imovinske štete zbog smrti ili tjelesne ozljede, naknađuje se isključivo imovinska šteta na *stvarima* (naglasio autor) različitim od neispravnog proizvoda, ako se radi o takvoj vrsti stvari koju je oštećenik uobičajeno rabio za

47 Welser i Zöchling-Jud, *Grundriss des bürgerlichen Rechts*, 364-365.

48 Palmer i Bussani, *Pure Economic Loss*, 11.

49 Igor Gliha, Marko Baretić i Saša Nikšić, „Pure Economic Loss in Croatian Law“, u: *European Tort Law, Eastern and Western Perspectives*, ur. Mauro Bussani (Berne: Stämpfli Publishers 2007.), 249-293.

50 Honsell, Vogt i Wiegand, *Basler Kommentar*, 322.

51 Čl. 1093.-1097. ZOO-a.

52 Prijevod prema Mihajlo Vuković, *Obvezno pravo, Knjiga I.* (Zagreb: Školska knjiga, 1956.), 73.

53 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 590.

osobnu uporabu.⁵⁴ Pojam štete na stvari pojavljuje se i kod odgovornosti za štetu u okviru instituta odgovornosti za materijalne nedostatke.⁵⁵

Jedno od glavnih pitanja u vezi sa štetom na stvarima jest kako se procjenjuje vrijednost uništene, oštećene ili izgubljene stvari.⁵⁶ Nju se u pravilu procjenjuje prema tržišnoj vrijednosti stvari (prometna vrijednost).⁵⁷ Iznimno, ako je šteta počinjena kaznenim djelom s namjerom, sud može odrediti visinu naknade prema vrijednosti koju je stvar imala za oštećenika.⁵⁸ U tom je slučaju riječ o afekcijskoj vrijednosti stvari te se u tom segmentu donekle gubi granica između imovinske i neimovinske štete, jer posebna vrijednost koju stvar ima za oštećenika više pripada subjektivnoj i emotivnoj nego objektivnoj imovinskoj sferi.⁵⁹

3.4.3. Nemogućnost uporabe stvari

Nemogućnost uporabe stvari (npr. nemogućnost korištenja osobnog vozila koje se nalazi na popravku) također može imati za posljedicu štetu. Sama po sebi nemogućnost uporabe ne predstavlja štetu, ali ako dovodi do umanjenja imovine, odnosno sprječavanja njezina povećanja, ili do povrede prava osobnosti, tada će nemogućnost uporabe proizvesti štetu. U poredbenom pravu postoje sporovi treba li takvu štetu kvalificirati kao imovinsku ili neimovinsku.⁶⁰ Ako je riječ o imovinskoj šteti zbog nemogućnosti uporabe stvari, ona se može manifestirati kao trošak koji je nastao zbog najma druge stvari⁶¹ (npr. najam zamjenskog vozila), što je po svojoj naravi stvarna šteta, ili kao izmakla korist zbog nemogućnosti iznajmljivanja stvari koja je na popravku. Šteta zbog nemogućnosti uporabe može biti i neimovinska, npr. zbog upropaštenog godišnjeg odmora uslijed nemogućnosti korištenja kuće za odmor ili plovila i sl.

3.5. Drugi pojavi oblici imovinske štete

Kod podjele na stvarnu štetu i izmaklu korist ponekad se u pravnoj teoriji koriste nazivi pozitivne i negativne štete,⁶² no te bi nazive bilo bolje izbjegavati, posebno kada je riječ o pozitivnom i negativnom pogodbenom interesu. U austrijskom i njemačkom pravu ti se pojmovi pojavljuju u području ugovorne odgovornosti za štetu i tzv. odgovornosti slične ugovornoj odgovornosti za štetu, kao šteta zbog neispunjenja (pozitivni interes) i šteta zbog povjerenja (negativni interes).⁶³ Međutim, instituti pozitivnog i negativnog pogodbenog interesa nisu prihvaćeni u hrvatskom

54 Čl. 1073. st. 2. ZOO-a.

55 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 425.

56 Honsell, Vogt i Wiegand, *Basler Kommentar*, 322.

57 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 635.

58 Čl. 1089. st. 4. ZOO-a.

59 Marija Karanikić Mirić, *Obligaciono pravo* (Beograd: Službeni glasnik, 2024.), 515-516.

60 Slično v. Welser i Zöchling-Jud, *Grundriss des bürgerlichen Rechts*, 365-366.

61 Blagojević i Krulj, *Komentar Zakona o obligacijskim odnosima, I.*, 516.

62 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 595-596.

63 Welser i Zöchling-Jud, *Grundriss des bürgerlichen Rechts*, 369. Za njemačko pravo Medicus i Lorenz, *Schuldrecht I, Allgemeiner Teil*, 197 i 236.

pravu, pa nazivi pozitivne i negativne štete samo stvaraju zabunu kada ih se pogrešno poistovjeti s pozitivnim i negativnim pogodbenim interesom.⁶⁴ U pravnoj teoriji postoje i drugi pojavni oblici imovinske štete s posebnim nazivima, kao što je npr. neželjeno rođenje djeteta u različitim varijantama, koje može dovesti do nastanka prava na naknadu štete zbog troškova uzdržavanja.⁶⁵

4. NAČELO POTPUNE NAKNADE

4.1. Pojam načela potpune naknade

U okviru pravila o popravljanju imovinske štete ZOO izričito propisuje da oštećenik u pravilu ima pravo na naknadu štete u cijelosti, neovisno o vrijednosti štete, i to kako na naknadu obične (stvarne) štete, tako i na naknadu izmakle koristi.⁶⁶ Prema odredbi čl. 1090. ZOO-a, sud će, uzimajući u obzir i okolnosti koje su nastupile poslije prouzročenja štete, dosuditi naknadu u iznosu koji je potreban da se oštećenikova materijalna situacija dovede u stanje u kojem bi se nalazila da nije bilo štetne radnje ili propuštanja. Prema načelu potpune naknade, štetnik odnosno odgovorna osoba dužni su popraviti svu štetu koju su prouzročili, naravno, ako su ispunjene i ostale pretpostavke odgovornosti za štetu. Kod subjektivne odgovornosti za štetu prihvaćanje načela potpune naknade ima za posljedicu nastanak obveze popravljanja štete neovisno o vrsti i stupnju krivnje, što znači da odgovornost za cjelokupnu štetu postoji i u slučaju kada je štetnik postupao s najnižim stupnjem krivnje – običnom nepažnjom.⁶⁷ Načelo potpune naknade može se u potpunosti ostvariti kod imovinske štete, jer ako nije moguća odnosno dopuštena naturalna restitucija, tada se šteta može u potpunosti popraviti isplatom novčane naknade.⁶⁸

U vrijeme kada je na snazi bio stari ZOO⁶⁹, u komentarima formulacije prema kojoj sud uzima „u obzir i okolnosti koje su nastupile poslije prouzročenja štete“ (čl. 190. starog ZOO-a), pojedini su autori objašnjavali značenje načela potpune naknade na različite načine. Ta tumačenja mogu biti aktualna i danas, jer je u novom ZOO-u zadržano isto pravilo kakvo je postojalo u starom ZOO-u. Neki su autori naglašavali

64 Blagojević i Krulj, *Komentar Zakona o obligacijskim odnosima, I.*, 516; Marko Baretić, „Trebali se u hrvatskom obveznom pravu koristiti konceptima pozitivnog i negativnog pogodbenog interesa?“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 62, br. 5-6 (2012): 1537-1578.

65 Petar Klarić, Marko Baretić i Saša Nikšić, *Odštetno medicinsko pravo* (Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2022.), 128-136; Maja Bukovac Puvača, „Uzročna veza kao pretpostavka odgovornosti liječnika za štetu kod “neželjenog rođenja” djeteta s teškim malformacijama“, *Hrvatska pravna revija* 7, br. 7-8 (2007): 10-22; Oetker, *Münchener Kommentar BGB*, § 249, Rn. 16.

66 Čl. 1089. st. 1. ZOO-a. Slobodan Perović i Dragoljub Stojanović, red., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima, Knjiga II.* (Gornji Milanovac, Kragujevac: Kulturni centar i Pravni fakultet, 1980.), 566.

67 Medicus, Lorenz, *Schuldrecht I, Allgemeiner Teil*, 310; Perović i Stojanović, red., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima, Knjiga II.*, 565-567.

68 Čl. 1085. st. 1. i 2. ZOO-a.

69 Zakon o obveznim odnosima, Službeni list SFRJ, br. 29/78., 39/85., 46/85., 57/89., Narodne novine, br. 53/91., 73/91., 3/94., 7/96., 112/99., 88/01.

potrebu revalorizacije iznosa naknade štete između trenutka nastanka odnosa odgovornosti za štetu i trenutka dosuđivanja naknade i potrebi suzbijanja inflacije.⁷⁰ Drugi autori uopće ne spominju revalorizaciju te naglašavaju da je pravilo o potpunoj naknadi osnovno pravilo, koje se oslanja na načelo monetarnog nominalizma, a formulaciju prema kojoj sud uzima „u obzir i okolnosti koje su nastupile poslije prouzročenja štete“ treba primijeniti kod naknade izmakle koristi, naknade afekcijske vrijednosti, kao i naknade štete koja je nastala kroz dulje vremensko razdoblje.⁷¹ Treći pak odredbu čl. 190. starog ZOO-a dovode u vezu s naknadom štete po tzv. izvanrednim cijenama, pri čemu se ne osvrću posebno na okolnosti koje su nastupile poslije prouzročenja štete.⁷² To je cijena koja je određena po objektivnom kriteriju, ali je viša od redovite tržišne cijene zbog činjenice da je uništenje jedne oštećenikove stvari umanjilo vrijednost drugim stvarima koje čine cjelinu (npr. uništenje jedne stvari koja čini dio kompleta).⁷³

Načelo potpune naknade očituje se i u posebnim pravilima. Tako je npr. propisano da vjerovnik ima pravo na zatezne kamate bez obzira na to je li pretrpio bilo kakvu štetu zbog dužnikova zakašnjenja, a ako je šteta zbog dužnikovog zakašnjenja veća od iznosa koji je vjerovnik dobio na ime zateznih kamata,⁷⁴ on ima pravo zahtijevati razliku do potpune naknade štete.⁷⁵ Isto tako, vjerovnik ima pravo zahtijevati ugovornu kaznu i kada njezin iznos premašuje visinu štete koju je pretrpio, ili kada nije pretrpio nikakvu štetu,⁷⁶ a ako je šteta koju je vjerovnik pretrpio veća od iznosa ugovorne kazne, vjerovnik ima pravo zahtijevati razliku do potpune naknade štete.⁷⁷

4.2. Funkcije instituta odgovornosti za štetu

Odgovornost za štetu, kao i svi drugi pravni instituti, ima određene funkcije. Te su funkcije posebno važne prilikom analize izuzetaka od načela potpune naknade. Naime, primjena iznimaka ne znači potpunu negaciju funkcija instituta odgovornosti za štetu, jer iznimke postoje samo u točno određenim slučajevima i primjenjuje se uz restriktivne pretpostavke. U protivnom iznimke ne bi bile iznimke, već pravilo.

Kada je riječ o funkcijama odgovornosti za štetu kod imovinske štete, naglasak je na restituciji – vraćanju u stanje prije nastanka štete. Kada to nije moguće ili nisu ispunjene posebne pretpostavke koje dovode do toga da se šteta ne popravlja restitucijom, imovinska se šteta popravlja plaćanjem novčane naknade koja predstavlja novčani ekvivalent vrijednosti same štete.⁷⁸ U tom je slučaju riječ o

70 Blagojević i Krulj, *Komentar Zakona o obligacijskim odnosima, I.*, 707-708.

71 Perović i Stojanović, red., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima, Knjiga II*, 567-568.

72 Boris Vizner, *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima Knjiga II*. (Zagreb: vlastito izdanje, 1978.), 849.

73 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 88-89.

74 Čl. 30. st. 1. ZOO-a.

75 Čl. 30. st. 2. ZOO-a.

76 Čl. 355. st. 1. ZOO-a.

77 Čl. 355. st. 2. ZOO-a.

78 Čl. 1085. st. 1. i 2. ZOO-a.

kompenzacijskoj funkciji.⁷⁹ Kod neimovinske štete u prvom je planu satisfakcija, jer je po prirodi stvari kod neimovinske štete restitucija često nemoguća, a kompenzacija u smislu plaćanja novčane protuvrijednosti sasvim je isključena.⁸⁰

Restitucijska funkcija osnovna je funkcija instituta popravljanja štete, što znači da je svrha tog instituta uklanjanje štetnih posljedica za oštećenika, pri čemu bi idealno bilo da se oštećenika popravljanjem štete vrati u situaciju u kakvoj je bio prije nastanka štete. Obveza naturalne restitucije stoga u brojnim pravnim porecima ima prednost u odnosu na ostale oblike popravljanja štete.⁸¹

Kompenzacijska funkcija popravljanja imovinske štete važna je jer restitucija neće uvijek biti moguća (ponekada uopće nije moguća, a ponekada nije moguća u potpunosti), pa će se šteta popravljati u cijelosti ili djelomično isplatom novčanog iznosa koji je ekvivalentan nastaloj šteti.⁸² Ponekad se, barem na prvi pogled, gubi razlika između restitucije i naknade štete u novcu. Osim naturalne restitucije postoji i restitucija u obliku troškova, kod koje je štetnik dužan isplatiti oštećeniku troškove popravka oštećenog dobra ili nabave novog primjerka uništenog dobra. Iako je u tom slučaju došlo do restitucije i iako visina isplaćenog iznosa ne odgovara vrijednosti štete, nego vrijednosti popravka, taj će se slučaj često klasificirati kao naknada štete. Postoje i izuzeci od obvezne restitucije, kao što je to u slučaju pravila prema kojem će se naknada štete u novcu dosuditi ako oštećenik to zahtijeva, a okolnosti slučaja ne opravdavaju uspostavu prijašnjeg stanja.⁸³ Osim toga, ako je stvar koja je bila oduzeta vlasniku na nedopušten način propala zbog više sile, odgovorna osoba dužna je isplatiti novčanu naknadu.⁸⁴ I konačno, novčana naknada štete kao oblik popravljanja imovinske štete primjenjuje se i kod popravljanja štete putem rente.⁸⁵

Osim restitucijske i kompenzacijske funkcije postoje još i kaznena te preventivna funkcija.⁸⁶ Te se dvije funkcije pojavljuju kako kod imovinske, tako i kod neimovinske štete. Pri tome je u teoriji i praksi kaznena funkcija najspornija, jer se s jedne strane smatra da ona postoji u svakom slučaju kada je za bilo koju vrste odgovornosti (građanske, kaznene ili prekršajne) relevantna krivnja odnosno protupravnost, a s druge strane inzistira se na tome da građansko pravo, u materijalnom i procesnom smislu, nije područje koje je predviđeno za kažnjavanje pravnih subjekata. Bez obzira na to pravni poreci koji ne prihvaćaju institut kaznene odštete (engl. *punative damages*) u institutu odgovornosti za štetu ipak prepoznaju sankciju kada se visina naknade štete određuje ovisno o stupnju krivnje.⁸⁷ U našem

79 Welser i Zöchling-Jud, *Grundriss des bürgerlichen Rechts*, 358.

80 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 637 i dalje.

81 Čl. 1085. ZOO-a; Medicus i Lorenz, *Schuldrecht I, Allgemeiner Teil*, 311.

82 Čl. 1085. st. 2. i 3. ZOO-a.

83 Čl. 1085. st. 4. ZOO-a.

84 Čl. 1087. ZOO-a.

85 Čl. 1088. ZOO-a.

86 Marko Baretić, „Pojam i funkcije neimovinske štete prema novom Zakonu o obveznim odnosima“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 56, posebni broj (2006): 488-495; Oetker, *Münchener Kommentar BGB*, § 249, Rn. 8-9. i § 253., Rn. 11.

87 Welser i Zöchling-Jud, *Grundriss des bürgerlichen Rechts*, 358-359. U pojedinim pravnim porecima stupanj krivnje utječe na visinu naknade kod svih vrsta štete (npr. u švicarskom

pravnom poretku krivnja u načelu ne utječe na visinu naknade štete, ali ipak ima posrednu ulogu prilikom određivanja naknade i to, među ostalim, u vezi s temom ovoga rada – pravilima o sniženju naknade štete.⁸⁸ Naime, u većem je broju pravila o sniženju naknade za sniženje relevantno s kojom je vrstom i stupnjem krivnje postupao štetnik.

Prevenzijska funkcija mnogo je manje sporna, iako je u našoj pravnoj teoriji u drugom planu u odnosu na restitucijsku, kompenzacijsku i satisfakcijsku funkciju.⁸⁹ Bez obzira na to prevenzijska funkcija ima svoju ulogu u odštetnom pravu, pod uvjetom da se potencijalnom štetniku više isplati ulagati u prevenciju štete nego plaćati naknadu štete.⁹⁰ Ako su visina naknada štete i vjerojatnost njezina plaćanja manja od troškova ulaganja u prevenciju štete, tada prevenzijska funkcija nema neku posebnu ulogu u odštetnom pravu, već eventualno sporadičnu. Ako sudovi, prilikom tumačenja odredaba o naknadi štete (uključujući i odredbe o sniženju naknade), u granicama zakona uzmu u obzir prevenzijsku funkciju, mogu utjecati na ponašanje pravnih subjekta u smislu izbjegavanja nanošenja štete u budućnosti.

5. IZUZECI OD NAČELA POTPUNE NAKNADE

5.1. Ugovorna odgovornost za štetu

5.1.1. Obujam naknade i ugovorna odgovornost za štetu

Kod ugovorne odgovornosti za štetu postoji značajno odstupanje od načela potpune naknade, jer se ono primjenjuje samo ako je dužnik (ujedno i štetnik) postupao prijevarno, namjerno ili s krajnjom nepažnjom, u kojem slučaju vjerovnik ima pravo na naknadu cjelokupne štete (što se ne odnosi samo na imovinsku već i na neimovinsku štetu).⁹¹ S druge strane, ako je dužnik postupao s običnom nepažnjom, tada odgovara samo za predvidivu štetu, što obuhvaća naknadu obične štete i izmakle koristi te pravičnu naknadu neimovinske štete. Predvidiva šteta jest šteta koju je dužnik u vrijeme sklapanja ugovora morao predvidjeti kao moguću posljedicu povrede ugovora, s obzirom na činjenice koje su mu tada bile poznate ili su mu morale biti poznate.⁹² To znači da se kao kriterij za prosuđivanje predvidivosti koristi znanje, odnosno krajnja nepažnja dužnika (sintagma „morao znati“ označava krajnju

---

pravu – čl. 43. st. 1. Obveznog prava – *Obligationenrecht*). U hrvatskom je pravu prihvaćeno drukčije načelno rješenje prema kojem u pravilu stupanj krivnje ne utječe na visinu naknade štete. Od tog pravila postoje iznimke o kojima će više riječi biti u nastavku.

88 Kod neimovinske štete iako se ne spominje izričito u pravilu o pravičnoj novčanoj naknadi, krivnja može utjecati na priznavanje prava na pravičnu novčanu naknadu i visinu te naknade, zbog široko koncipiranih pretpostavaka u odredbi čl. 1100. ZOO-a. Prilikom utvrđivanja prava na naknadu pored težine povrede uzimaju se u obzir okolnosti slučaja, a za visinu je, među ostalim, važan cilj naknade. Cilj nije ništa drugo nego ono što se postiže ostvarivanjem funkcija naknade štete.

89 Za neimovinsku štetu v. Baretić, „Pojam i funkcije neimovinske štete”, 492.

90 Welser i Zöchling-Jud, *Grundriss des bürgerlichen Rechts*, 358.

91 Čl. 346. st. 2. ZOO-a.

92 Čl. 346. st. 1. ZOO-a.

nepažnju⁹³). Ako je dužnik postupao sa znanjem ili krajnjom nepažnjom, odgovara za štetu bez ograničenja. Ako je, s druge strane, dužnik samo mogao znati za činjenice koje su povezane s budućom štetom, što znači da je postupao s običnom nepažnjom, može se pozvati na ograničenje odgovornosti u smislu nepredvidivosti. Doduše, u sudskoj je praksi moguće pronaći i drukčije odluke, iz kojih proizlazi da se dužnik ne može pozivati na nepredvidivost čak i ako je postupao s običnom nepažnjom: „Predvidivost, odnosno nepredvidivost štete kao mjerilo za određivanje naknade ugovorene štete ocjenjuje se prema objektivnim kriterijima o dužniku kao urednom, savjesnom gospodarstveniku, odnosno dobrom domaćinu. Pri utvrđivanju moguće, predvidive štete od strane dužnika sud ne procjenjuje u načelu mogućnost dužnikova predviđanja visine (svote) štete već samo mogućnost predviđanja nastanka štete kao posljedice povrede obveze.“⁹⁴

Naime, standardi dobrog gospodarstvenika, odnosno dobrog domaćina koji se spominju u toj odluci ne odnose se na utvrđivanje krajnje nepažnje, jer se kod krajnje nepažnje zahtijeva da štetnik (u ovom slučaju dužnik) nije postupao ni kao **prosječan** domaćin odnosno gospodarstvenik. Ako netko nije postupao kao **dobar** domaćin odnosno gospodarstvenik, ali je postupao s prosječnom pažnjom, tada je postupao s običnom nepažnjom.⁹⁵

Predvidivost kao kriterij za ograničenje odgovornosti potječe iz francuskog prava, gdje se, kao i u ZOO-u, primjenjuje kod ugovorne odgovornosti za štetu.⁹⁶ Taj je koncept u ZOO vjerojatno prenesen iz Haškog jednoobraznog zakona o međunarodnoj prodaji iz 1964. godine, a inače je prihvaćen i u *common law* pravnim porecima, dok se ne pojavljuje u germanskim pravnim porecima.⁹⁷

U konkretnom slučaju predvidiva šteta može biti jednaka cjelokupnoj šteti ako ju je dužnik, u skladu s ranije spomenutim pravilima, predvidio ili morao predvidjeti. Tada će, bez obzira na to što je prilikom prouzročenja štete postupao s običnom nepažnjom (ili čak bez ikakve krivnje, ako odgovara po pravilima objektivne odgovornosti), *via facti* odgovarati za cjelokupnu štetu.

Pojam predvidive štete načelno obuhvaća sve vrste šteta – imovinsku (stvarnu štetu i/ili izmaklu korist) i neimovinsku (povredu prava osobnosti). To je razlika u odnosu na stari ZOO iz 1978., koji nije izričito spominjao neimovinsku štetu u okviru ugovorne odgovornosti za štetu (čl. 266. st. 1. starog ZOO-a), zbog čega su sudovi pogrešno zaključivali da se kod ugovorne odgovornosti za štetu ne naknađuje neimovinska šteta. Pravo na naknadu neimovinske štete trebalo je priznati i bez izričitog spominjanja, jer su se na ugovornu odgovornost za štetu podredno primjenjivala pravila o izvanugovornoj odgovornosti, a to je rješenje postojalo i u

93 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 174.

94 Županijski sud u Rijeci, Gž-131/2017-2 od 20. studenoga 2018.

95 Welser i Zöchling-Jud, *Grundriss des bürgerlichen Rechts*, 388; Zvonimir Slakoper i Saša Nikšić, „Dužna pažnja prema Zakonu o obveznim odnosima“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 44, br. 1 (2023): 28-29.

96 Franco Ferrari, „Comparative Ruminations on the Foreseeability of Damages in Contract Law“, *Louisiana Law Review* 53, br. 4 (1993): 1264.

97 Ferrari, „Comparative Ruminations“, 1264.

starom ZOO-u (čl. 269. starog ZOO-a).⁹⁸

U vezi s teretom dokaza za primjenu pravila o predvidivoj šteti ZOO ne sadrži izričitu odredbu. Budući da se prema općem pravilu o krivnji kod odgovornosti za štetu presumira samo obična nepažnja,⁹⁹ na oštećeniku leži teret dokaza da je štetnik postupao s višim stupnjevima krivnje, pa je u tom dijelu teret dokaza kod ugovorne odgovornosti na vjerovniku. U pogledu same (ne)predvidivosti teret dokaza je na odgovornoj osobi. To proizlazi iz činjenice da se pravila o sniženju naknade primjenjuju po prigovoru tuženika, a prigovorom se tuženik do određene mjere pretvara u tužitelja.¹⁰⁰

5.1.2. „Uračunavanje“ dobitka u naknadu štete

Ako je pri povredi obveze pored štete za vjerovnika nastao i određeni dobitak, o njemu će se prilikom određivanja visine naknade voditi računa u razumnoj mjeri.¹⁰¹ Pri tome nije riječ o uračunavanju ispunjenja iz čl. 171. i 172. ZOO-a. U pravnoj se teoriji „uračunavanje“ dobitka vjerovnika u naknadu štete naziva i prebijanje štete s koristi (*compensatio lucri cum damno*),¹⁰² ali kao i kod „uračunavanja“ takvo prebijanje nema veze s institutom prijeboja, jer nije riječ o međusobnom obračunavanju dviju tražbina.

U sudskoj se praksi to pravilo o „uračunavanju“ dobitka u naknadu štete koristi tako da se „visina izmakle koristi utvrđena je financijskim vještačenjem, na način da je ugovorena cijena za izvođenje radova umanjena za izdatke koji tužitelju nisu nastali, tako da visina izmakle koristi za ventiliranu fasadu po objektu iznosi 194.563,45 kn, dok za fasadu trapezni lim po objektu izmakla korist iznosi 105.228,73 kn.“¹⁰³ To je klasičan primjer za „uračunavanje“ dobiti u naknadu štete.

Iako se na prvi pogled čini kao vrlo jednostavno, pravilo o „uračunavanju“ eventualnog dobitka vjerovnika u naknadu štete jedno je od kontraverznih područja pravila o odgovornosti za štetu, jer štetna radnja može proizvesti niz bližih i daljnjih posljedica, pa se postavlja pitanje mogu li se svi dobiti nakon nastanka štete uzeti u obzir.¹⁰⁴ Pravna teorija ne nudi jedinstveni koncept koji rješava pitanje kada se korist odbija od naknade štete, jer se iza tog pravila skriva niz međusobno vrlo različitih situacija.¹⁰⁵ Osnovno, ali ne i jedino tumačenje tog pravila glasi: da bi korist dovela do smanjenja naknade štete ona mora biti u najužoj vezi s činjeničnim kompleksom iz kojeg je nastalo pravo na naknadu štete.¹⁰⁶ Dobitak za oštećenika mora praktički

98 Petar Klarić, *Odštetno pravo* (Zagreb, Narodne novine, 2003.), 255-256.

99 Čl. 1045. st. 2. ZOO-a.

100 Siniša Triva i Mihajlo Dika, *Građansko parnično procesno pravo* (Zagreb: Narodne novine, 2004.), 499.

101 Čl. 346. st. 3. ZOO-a.

102 Slobodan Perović i Dragoljub Stojanović, red., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima, Knjiga prva* (Gornji Milanovac, Kragujevac: Kulturni centar i Pravni fakultet, 1980.), 772.

103 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-4149/2019-2 od 16. svibnja 2023.

104 Wolfgang Thiele, „Gedanken zur Vorteilsausgleichung“, *Archiv für die civilistische Praxis* 167, br. 3 (1967): 193.

105 Thiele, „Gedanken zur Vorteilsausgleichung“, 193.

106 Thiele, „Gedanken zur Vorteilsausgleichung“, 201.

proizaci više-manje neposredno iz štetne radnje. Primjerice, ako izvođač zbog povrede ugovorne obveze naručitelja kod ugovora o djelu nije mogao ispuniti svoju obvezu u smislu izrade djela, pa je zbog toga ostvario uštedu na materijalu koji je trebao nabaviti da bi izradio određenu stvar, a uopće ga nije nabavio (naručitelj mu nije isplatio predujam za nabavu materijala), naknada štete umanjuje se za troškove tog materijala. U tom slučaju naknada štete odgovara neto dobiti, a ne ukupnom iznosu koji bi izvođač naplatio od naručitelja.

Posebnu grupu čine slučajevi u kojima se naknađuje neto dobit u situacijama u kojima se naknada štete umanjuje za različita javnopravna davanja (poreze),¹⁰⁷ ali postoje i slučajevi u kojima se uzima u obzir bruto izmakla korist. Oštećenik ima pravo na naknadu u bruto iznosu ako je dužan platiti porez i druga javnopravna davanja bez obzira na to što nije mogao obavljati određenu djelatnost.¹⁰⁸ Oštećenik također ima pravo na bruto izmaklu korist ako obavlja tzv. ovisni rad (u radnom odnosu, kao službenik), što znači da naknada štete obuhvaća i porezne obveze. Korekcija se uzima u obzir samo ako je to potrebno zbog progresivnih poreznih stopa.¹⁰⁹ To je pitanje posebno osjetljivo kod formuliranja tužbenog zahtjeva u vezi s naknadom štete u radnim odnosima: „Plaća na koju radnik ima pravo i koju je legitimiran zahtijevati, čini bruto plaća. No, u konkretnom slučaju tužitelj ne ostvaruje i ne zahtjeva isplatu plaće (ili naknadu plaće) već zahtjeva naknadu štete u vidu izgubljene zarade (plaće). Stoga i naknadu štete u vidu izgubljene zarade (plaće) valja promatrati u svjetlu odredbe čl. 155. ZOO, tj. u svjetlu izmakle koristi. Tužitelj i da nije bilo predmetnog štetnog događaja ne bi ostvarivao korist u visini bruto plaće već u visini neto plaće (razlika – porezi, prirez i doprinosi su prihod države, jedinice lokalne samouprave i fondova). Stoga tužitelj niti nema pravo na razliku između potencijalne neto i bruto plaće.“¹¹⁰

Prema odredbi čl. 433.a st. 1. Zakona o parničnom postupku¹¹¹, kada radnik utužuje novčane tražbine po osnovi radnog odnosa koje se utvrđuju u bruto iznosu, radnik ih je dužan utužiti u tom iznosu, a ako nije navedeno da se zahtjeva bruto iznos, smatra se da je tužba podnesena na bruto iznos. U ranije citiranoj sudskoj presudi čini se da se sud rukovodio pravnom kvalifikacijom tužitelja u smislu da je utužena naknada štete, a ne iznos plaće ili naknada plaće.

Snižavanje naknade štete na iznos neto dobiti ne primjenjuje se u svim slučajevima. Osim već spomenutih tumačenja, prema kojima se barem u stranoj literaturi prihvaća utuživanje u bruto iznosu, treba još jednom naglasiti da je pravilo prema kojem se naknada snižava ako je pri povredi obveze, pored štete, za vjerovnika nastao i određeni dobitak, predviđeno isključivo kod ugovorne odgovornosti za štetu, pa se stoga ne može primijeniti kod izvanugovorne odgovornosti. To proizlazi iz pravila prema kojem su pravila o izvanugovornoj odgovornosti, a ne pravila o

107 Oetker, *Münchener Kommentar BGB*, § 252, Rn. 12.

108 Oetker, *Münchener Kommentar BGB*, § 252, Rn. 13-14.

109 Oetker, *Münchener Kommentar BGB*, § 252, Rn. 18-19.

110 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-491/2022-2 od 11. listopada 2022.

111 Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, br. 53/91., 91/92., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11., 148/11., 25/13., 89/14., 70/19., 80/22., 114/22., 155/23.

ugovornoj odgovornosti, opća pravila.¹¹²

Nadalje, svi pravni subjekti ne postoje niti djeluju s ciljem ostvarivanja dobiti (npr. fizičke osobe koje ne obavljaju gospodarsku djelatnost, udruge, zaklade ili osobe javnog prava). Kada bi se na njih primijenila logika neto dobiti negiralo bi se njihovo pravo na bilo kakvu naknadu štete, jer oni ne ostvaruju nikakvu dobit, a za takvo ograničenje u ZOO-u ne postoji nikakva podloga.

Osim toga, ako je primjerice prijevoznik kod ugovora o prijevozu prouzročio štetu putniku (npr. pretrpio je tjelesnu ozljedu), zbog koje putnik nije bio u mogućnosti nastaviti putovanje te zbog toga nije snosio neke daljnje troškove, naknada štete se ne umanjuje za troškove koje je putnik uštedio. U protivnom bi se honoriralo štetnika i praktički bi se poticalo počinjenje štete, što bi ujedno značilo negiranje funkcija instituta odgovornosti za štetu. Također se ne uračunavaju koristi koje je oštećenik stekao besplatnim pravnim poslovima sklopljenim s trećim osobama (npr. donacije).¹¹³

Za primjenu ovog pravila presudan je kriterij „razumnosti“ i funkcije odgovornosti za štetu,¹¹⁴ koji bi trebao spriječiti favoriziranje osobe koja odgovara za štetu. Iako funkcije odgovornosti za štetu ZOO izričito ne spominje, kriterij „razumnosti“ sam po sebi podrazumijeva te funkcije. Kriterij „razumnosti“ trebao bi također doprinijeti ekonomičnosti sudskih i drugih postupaka, jer njegova primjena znači da nije po svaku cijenu potrebno utvrđivati točnu visinu koristi.¹¹⁵ To pravilo, kao uostalom i druga pravila ZOO-a, treba povezati s načelima obveznog prava, što su u ovom slučaju načela savjesnosti i poštenja, zabrane zlouporabe prava te zabrane prouzročenja štete. Dužnik koji nije ispunio svoju obvezu i zbog toga je vjerovniku nastala šteta ne smije iz toga crpiti koristi. Stoga bi pravilo o sniženju naknade trebalo primjenjivati posebno restriktivno u situacijama kada je dužnik u ulozi štetnika počinio štetu s višim oblicima krivnje ili je neovisno o krivnji nakon počinjenja štete prikrivao odnosno izbjegavao svoju odgovornost, otežavao dokazivanje vjerovniku-oštećeniku i općenito postupao suprotno načelima obveznog prava. U svakom slučaju, teret dokaza da je vjerovnik ostvario korist snosi dužnik (štetnik),¹¹⁶ jer je riječ o prigovoru.¹¹⁷

5.1.3. Smanjenje naknade zbog nepoduzimanja razumnih mjera za smanjenje štete

Strana koja se poziva na povredu ugovora dužna je poduzeti sve razumne mjere da bi se smanjila šteta izazvana tom povredom, u protivnom druga strana može zahtijevati smanjenje naknade.¹¹⁸ U tom se slučaju u obzir uzima ponašanje stranke

112 Čl. 349. ZOO-a.

113 Honsell, Vogt i Wiegand, *Basler Kommentar*, 342.

114 Thiele, „Gedanken zur Vorteilsausgleichung“, 195.

115 Blagojević i Krulj, *Komentar Zakona o obligacijskim odnosima, I.*, 941.

116 Blagojević i Krulj, *Komentar Zakona o obligacijskim odnosima, I.*, 941.

117 Triva i Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, 499.

118 Čl. 346. st. 4. ZOO-a.

u odnosu na odgovornost za štetu nakon prouzročenja štete.¹¹⁹ I ovdje je naglasak na kriteriju razumnosti. Oštećenik ne mora poduzeti apsolutno sve mjere za smanjenje štete, nego samo one koje su razumne s obzirom na okolnosti slučaja. Teret dokaza i u ovom je slučaju na dužniku, odnosno odgovornoj osobi, koji mora dokazati da oštećenik nije poduzeo sve razumne mjere radi smanjenja štete.¹²⁰

5.1.4. Doprinos oštećenika

Kod ugovorne odgovornosti za štetu propisano je da se naknada štete razmjerno smanjuje ako je vjerovnik (oštećenik) ili osoba za koju on odgovara pridonijela nastanku štete, njezinoj visini ili otežanju položaja dužnika.¹²¹

Ako je nastanak štete djelomično prouzročio dužnik, a djelomično vjerovnik ili osoba za koju vjerovnik odgovara, naknada štete se smanjuje razmjerno doprinosu vjerovnika ili osobe za koju vjerovnik odgovara. To zapravo nije sniženje naknade u pravom smislu, jer štetnik nije prouzročio svu štetu, pa bi i bez postojanja posebnog pravila štetnik mogao prigovoriti visini odštetnog zahtjeva. Isto se pravilo primjenjuje i kada su vjerovnik ili osoba za koju on odgovara doprinijeli otežanju dužnikova položaja. Otežanje koje se spominje u ovoj odredbi u pravnoj se teoriji tumači kao ponašanje vjerovnika koje je spriječilo dužnika da ispuní svoju obvezu u naknadnom roku, nakon što je zakasnio s prvobitnim ispunjenjem, a općenito je povezano s općim pravilom prema kojem je sudionik u obveznom odnosu dužan, pri ostvarivanju svojeg prava, suzdržati se od postupaka kojima bi otežao ispunjenje obveze drugog sudionika iz odredbe čl. 10. st. 3. ZOO-a.¹²²

Za razliku od starog ZOO-a, u toj se odredbi ne zahtijeva postojanje krivnje vjerovnika odnosno treće osobe za koju vjerovnik odgovara (usp. čl. 267. starog ZOO-a). To ne znači da se u konkretnim slučajevima neće procjenjivati i krivnja vjerovnika, odnosno treće osobe za koju vjerovnik odgovara, ali je za primjenu odredbe čl. 347. ZOO-a dovoljna i činjenica prouzročenja nastanka djela ili visine štete, i u situacijama u kojima krivnja inače ne bi bila relevantna (npr. kada je doprinos vjerovnika ili treće osobe posljedica rukovanja opasnom stvari).

Navedeno se pravilo primjenjuje samo ako za štetu odgovara i dužnik. Ako je šteta isključivo posljedica radnje ili propusta vjerovnika, odnosno osobe za koju on odgovara, tada se ne primjenjuje pravilo o smanjenju naknade štete, već se dužnika u cijelosti oslobađa odgovornosti.¹²³ Doduše, na temelju tog pravila može se dogoditi da se dužnikova odgovornost umanjuje u velikoj mjeri.¹²⁴ U pravnoj teoriji postoje mišljenja prema kojima se odredba čl. 347. ZOO-a može koristiti i kao pravni temelj

119 Vilić Gorenc, ur., *Komentar Zakona o obveznim odnosima* (Zagreb: Narodne novine, 2014.), 559.

120 Blagojević i Krulj, *Komentar Zakona o obligacijskim odnosima, I.*, 941; Triva i Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, 499.

121 Čl. 347. ZOO-a.

122 Vizner, *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima Knjiga II.*, 1087-1088; Perović i Stojanović, red., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima, Knjiga druga*, 774.

123 Gorenc, ur., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, 561.

124 Blagojević i Krulj, *Komentar Zakona o obligacijskim odnosima, I.*, 942.

za oslobađanje dužnika u potpunosti,¹²⁵ no to je stajalište upitno, jer je oslobodjenje od odgovornosti uređeno posebnom normom, točnije odredbom čl. 343. ZOO-a (viša sila). Doduše, iznimno bi se, na temelju odredbe čl. 347. ZOO-a, dužnik koji je zakasnio s ispunjenjem, a nije ispunio svoju obvezu ni u naknadnom roku, mogao osloboditi od odgovornosti jer ga je u tome spriječio vjerovnik ili osoba za koju on odgovara.

Odredba čl. 347. ZOO-a ne propisuje što se događa kada je utvrđen doprinos vjerovnika ili treće osobe, ali nije utvrđena kvantiteta doprinosa. U pravnoj teoriji smatra se da tada dužnik duguje polovinu naknade štete, a druga polovina pada na teret vjerovnika.¹²⁶ Pravilo o smanjenju naknade primjenjuje se isključivo na prigovor dužnika, a ne po službenoj dužnosti,¹²⁷ što i inače proizlazi iz pravila građanskog procesnog prava.¹²⁸ Stoga bi teret dokaza trebao biti na dužniku.

5.2. Izvanugovorna odgovornost

5.2.1. Slabo imovno stanje odgovorne osobe

Kod izvanugovorne odgovornosti za štetu sud može, vodeći računa o materijalnom stanju oštećenika, osuditi odgovornu osobu na isplatu niže naknade nego što iznosi šteta ako ona nije prouzročena ni namjerno ni krajnjom nepažnjom, a odgovorna je osoba slaboga imovnog stanja te bi je isplata potpune naknade dovela u oskudicu.¹²⁹

Teret dokaza na odgovornoj je osobi, osim u vezi sa stupnjem krivnje, jer se prema općem pravilu presumira obična nepažnja.¹³⁰ Ako sud utvrdi viši stupanj krivnje, ne primjenjuje se pravilo o sniženju naknade zbog rizika oskudice: „Po ocjeni ovoga suda, vožnja biciklom u alkoholiziranom stanju ima obilježja postupanja s krajnjom nepažnjom pri uzrokovanju štete, pa stoga sudovi nižega stupnja nisu trebali osuditi tuženika da isplati manju naknadu nego što iznosi šteta, bez obzira na okolnost bi li ga isplata potpune naknade dovela u oskudicu.“¹³¹

5.2.2. Sniženje naknade ako je štetnik prouzročio štetu radeći nešto korisno za oštećenika

Pored već spomenutog pravila o sniženju naknade štete zbog slabog imovnog stanja odgovorne osobe iz čl. 1091. st. 1. ZOO-a, također se predviđa mogućnost sniženja naknade štete i ako je štetnik prouzročio štetu radeći nešto korisno za oštećenika. Sud može odrediti nižu naknadu, vodeći računa o brižljivosti koju štetnik pokazuje u vlastitim poslovima.¹³² Riječ je o još jednoj varijanti pravila o prebijanju/

¹²⁵ Perović i Stojanović, red., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima, Knjiga druga*, 773.

¹²⁶ Blagojević i Krulj, *Komentar Zakona o obligacijskim odnosima, I.*, 942.

¹²⁷ Gorenc, ur., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, 561.

¹²⁸ Triva i Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, 499.

¹²⁹ Čl. 1091. st. 1. ZOO-a.

¹³⁰ Čl. 1045. st. 2. ZOO-a.

¹³¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1478/2001-2 od 14. travnja 2004.

¹³² Čl. 1091. st. 2. ZOO-a.

uračunavanju koristi (*compensatio lucri cum damno*), o kojem je bilo riječi kod ugovorne odgovornosti za štetu.¹³³ Međutim, kod izvanugovorne odgovornosti za štetu riječ je o specifičnom slučaju, jer kod izvanugovorne odgovornosti najčešće nema nikakvog odnosa između štetnika i oštećenika koji bi prethodio nastanku štete, pa kod izvanugovorne odgovornosti uglavnom neće biti ispunjena pretpostavka da je štetnik radio nešto korisno za oštećenika. Stoga kod izvanugovorne odgovornosti najčešće nema mjesta sniženju naknade po ovoj osnovi. Primjer primjene tog pravila jest situacija u kojoj štetnik postupa kao poslovođa bez naloga, ali samo pod pretpostavkom da poslovođa nije odobrio poslovodstvo, jer u tom slučaju odnos između poslovođe i gospodara posla konvertira u odnos ugovora o nalogu.

Osnovni razlog postojanja takvog pravila jest sprječavanje neosnovanog obogaćenja oštećenika, zbog čega se u pravnoj teoriji smatra da se pravilo o snižavanju naknade ne primjenjuje ako oštećenik nije zainteresiran za korist niti mu je ona potrebna.¹³⁴

Kada se primjenjuje pravilo o sniženju naknade zbog toga što je štetnik radio nešto korisno za oštećenika, sud može odrediti nižu naknadu, vodeći računa o brižljivosti koju štetnik pokazuje u vlastitim poslovima. Izraz „brižljivost“ nije ništa drugo nego drugi naziv za pažnju, štetnik koji nije pokazao brižljivost postupao je nepažljivo. To znači da se ovdje iznimno primjenjuje kriterij pažnje prema konkretnom kriteriju (*culpa levis in concreto*). Ako je, međutim, štetnik postupao s namjerom ili krajnjom nepažnjom, nema mogućnosti primjene pravila o sniženju naknade jer kriterij *culpa levis in concreto* vrijedi isključivo za običnu nepažnju. Drugim riječima, u građanskom pravu ne postoji krajnja nepažnja određena prema konkretnom kriteriju (*culpa lata in concreto*), a u slučaju namjere, naravno, ne treba uopće razmatrati sniženje naknade jer se namjerno prouzročenje štete strogo razlikuje od nepažnje štetnika. Teret dokaza je na štetniku, koji mora dokazati da je radio nešto korisno za oštećenika.¹³⁵

5.2.3. Doprinos oštećenika vlastitoj šteti

Oštećenik koji je pridonio da šteta nastane ili da bude veća nego što bi inače bila ima pravo samo na razmjerno sniženu naknadu.¹³⁶ Kada je nemoguće utvrditi koji dio štete potječe od oštećenikove radnje ili propusta, sud će dosuditi naknadu vodeći računa o okolnostima slučaja.¹³⁷

Teret dokaza da je oštećenik pridonio nastanku štete nije jednostavno alocirati, jer je i ovdje riječ o prigovoru, a istinitost prigovora mora dokazati štetnik, odnosno odgovorna osoba. S druge strane, pitanje tko je prouzročio štetu (u cijelosti ili djelomično) pitanje je uzročne veze, koju u načelu mora dokazati oštećenik, osim ako se uzročna veza presumira. Jednostavnije je pitanje na kome je teret dokaza u vezi s činjenicom da je oštećenik doprinio povećanju štete jer je barem u pravilu riječ

133 V. *supra* 5.2.2. „Uračunavanje“ dobitka u naknadu štete.

134 Blagojević i Krulj, *Komentar Zakona o obligacijskim odnosima, I.*, 710.

135 Triva i Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, 499.

136 Čl. 1092. st. 1. ZOO-a.

137 Čl. 1092. st. 2. ZOO-a.

o događaju koji je uslijedio nakon što je šteta već nastala, a to znači i nakon što je nastao odnos odgovornosti za štetu. Stoga je u tom slučaju teret dokaza na štetniku, jer on mora dokazati da je, nakon što je nastao odnos odgovornosti za štetu, oštećenik pridonio povećanju štete. Sud, prema ranije spomenutom pravilu, uzima u obzir sve okolnosti slučaja kada se ne može utvrditi koji dio štete potječe od štetnika, a koji od oštećenika.

U odnosu na stari ZOO ovo pravilo nije pretrpjelo zakonodavne izmjene u novom ZOOu, osim što je promijenjen naslov zakonskog članka i numeracija. Nekadašnji čl. 192. starog ZOO-a nosio je naziv „podijeljena odgovornost“, koji nije imao smisla jer ovdje nije riječ o podijeljenoj odgovornosti – oštećenik koji je doprinio šteti ne može odgovarati sam sebi – pa je stoga naslov promijenjen u „doprinos“, dok je sadržaj pravila ostao isti.¹³⁸

6. ZAKLJUČAK

Na prvi pogled popravljanje imovinske štete, u usporedbi s naknadom neimovinske štete, nije toliko zahtjevno područje. Nastanak imovinske štetu općenito je lakše utvrditi nego što je to slučaj s neimovinskom štetom.¹³⁹ Procjena visine imovinske štete i s time povezane naknade u načelu je mnogo jednostavnija i egzaktnija nego kod neimovinske štete. Kod imovinske štete u načelu je moguće u potpunosti vratiti oštećenikovu situaciju u stanje u kakvom je bila prije nastanka štete (načelo potpune naknade), što kod neimovinske štete najčešće nije moguće u doslovnom smislu, ali se načelo potpune naknade primjenjuje i na tom području odštetnog prava.¹⁴⁰ Iako je institut odgovornosti za imovinsku štetu u nekim aspektima jednostavniji za primjenu u usporedbi s odgovornošću za neimovinsku štetu, to ne znači da se u vezi s njime ne mogu pojaviti određeni izazovi. To npr. dolazi do izražaja u vezi s različitim pravilima o sniženju naknade štete.¹⁴¹

Pri primjeni pravila o sniženju naknade potrebno je voditi računa o tome da je riječ o izuzecima od načela potpune naknade. Kada se ispune pretpostavke za nastanak odnosa odgovornosti za štetu, za oštećenika nastaje subjektivno građansko pravo, koje ga ovlašćuje na činidbu koju dužnik (često je to ujedno i štetnik, ali može biti i druga osoba koja odgovara za štetu) duguje radi popravljanja štete. Kada je ta činidba naknada imovinske štete, što znači isplata novčanog iznosa koji je ekvivalent vrijednosti štete, zbog načela potpune naknade dužnik u pravilu duguje cjelokupni iznos naknade štete.

Iznimno, taj se iznos može sniziti ako su za to ispunjene određene pretpostavke. Pri tome je potrebno naglasiti da oštećenik koji je dokazao pretpostavke odgovornosti

138 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-903/2010-2 od 3. studenoga 2010.

139 Blagojević i Krulj, *Komentar Zakona o obligacijskim odnosima, I.*, 514.

140 Medicus i Lorenz, *Schuldrecht I, Allgemeiner Teil*, 311.

141 To nije jedini primjer – u vezi s naknadom imovinske štete u hrvatskom pravu počelo se problematizirati primjenu načela „sve ili ništa“ kod dokazivanja uzročne veze, što bi moglo značajno utjecati ne samo na naknadu imovinske već i neimovinske štete u hrvatskom pravu (Maja Kuhar, „Naknada štete zbog gubitka prilike kao posljedica nezakonitosti u postupku javne nabave“, *Pravo i porezi*, br. 1 (2025): 27).

za štetu i visinu štete ima pravo na potpunu naknadu, osim ako štetnik, odnosno odgovorna osoba, ne dokaže da su ispunjene pretpostavke za sniženje naknade. Kao što do dosuđivanja naknade štete ne dolazi sudskom intervencijom po službenoj dužnosti, tako ni do sniženja naknade ne dolazi intervencijom suda po službenoj dužnosti, već po prigovoru dužnika. Teret dokaza da su ispunjenje pretpostavke za sniženje naknade u načelu je na tuženiku (štetniku, odgovornoj osobi), jednako kao što je teret dokaza da su ispunjene pretpostavke odgovornosti za štete na tužitelju (oštećeniku). Doduše, u pojedinim slučajevima sniženja naknade teret dokaza ipak može biti na oštećeniku, u smislu da on mora dokazati da se pravila o sniženju naknade ne primjenjuju.^{142,143}

Izuzeci od načela potpune naknade međusobno se razlikuju. Ponekad su ti izuzeci samo na prvi pogled negacija načela potpune naknade jer će oštećenik ostvariti naknadu štete od osobe koja je prouzročila dio štete u potpunosti, jedino što mu neće biti nadoknađen dio štete koju si je oštećenik sam prouzročio – što proizlazi iz pravila o doprinosu oštećenika.¹⁴⁴ Neki od tih izuzetaka od načela potpune naknade zaista su odstupanje od načela potpune naknade, i to u situacijama u kojima oštećenik ničime nije utjecao na nastanak štete.¹⁴⁵

Pravila o izuzecima od načela potpune naknade uređena su odvojeno kod ugovorne odgovornosti za štetu u odnosu na izvanugovornu odgovornost. Doduše, pravila o izuzecima koja su predviđena kod izvanugovorne odgovornosti načelno se mogu primijeniti i kod ugovorne odgovornosti. Naime, pravila o izvanugovornoj odgovornosti za štetu imaju karakter općih pravila, pa se primjenjuju i na ugovornu odgovornost *mutatis mutandis*.¹⁴⁶ Obrnuto ne vrijedi, pa se pravila o ugovornoj odgovornosti za štetu ne mogu primjenjivati na izvanugovornu odgovornost.

Osnovna ideja instituta odgovornosti za štetu jest da se što veći broj šteta popravi u cijelosti, naravno ako su ispunjene pretpostavke za nastanak odnosa odgovornosti za štetu, što se ogleda u načelu potpune naknade. Pronalaženje ravnoteže između načela potpune naknade i izuzetaka od toga načela, u obliku pravila o sniženju naknade, potrebno je kako bi se osiguralo ostvarivanje funkcija naknade štete. U protivnom, izuzeci mogu „srušiti“ načelo potpune naknade i dovesti u pitanje samu svrhu odgovornosti za štetu.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Baretić, Marko. „Pojam i funkcije neimovinske štete prema novom Zakonu o obveznim odnosima“. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 56, posebni broj (2006): 488-495.
2. Baretić, Marko. „Trebali li se u hrvatskom obveznom pravu koristiti konceptima pozitivnog i negativnog pogodbenog interesa?“ *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 62, br. 5-6 (2012): 1537-1578.

142 V. *supra* 5.1. a) Obujam naknade i ugovorna odgovornost za štetu.

143 Triva i Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, 499.

144 Čl. 347. i čl. 1092. st. 1. ZOO-a.

145 Čl. 346. st. 1. ZOO-a.

146 Čl. 349. ZOO-a.

3. Blagojević, Borislav T. i Vrleta Krulj. *Komentar Zakona o obligacijskim odnosima, I*. Beograd: Savremena administracija, 1983.
4. Bukovac Puvača, Maja. „Uzročna veza kao pretpostavka odgovornosti liječnika za štetu kod „neželjenog rođenja” djeteta s teškim malformacijama“. *Hrvatska pravna revija* 7, br. 7-8 (2007): 10-22.
5. Ferrari, Franco. „Comparative Ruminations on the Foreseeability of Damages in Contract Law“. *Louisiana Law Review* 53, br. 4 (1993): 1257-1269.
6. Gliha, Igor, Marko Baretić i Saša Nikšić. „Pure Economic Loss in Croatian Law“. U: *European Tort Law, Eastern and Western Perspectives*, ur. Mauro Bussani, 249-293. Berne: Stämpfli Publishers, 2007.
7. Gorenc, Vilim, ur. *Komentar Zakona o obveznim odnosima*. Zagreb: Narodne novine, 2014.
8. Honsell, Heinrich, Nedim Peter Vogt i Wolfgang Wiegand. *Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht I, Art. 1-529*. Basel, Genf, München: Helbing & Lichtenhahn, 2003.
9. Jurić, Dionis. „Pravo manjinskih dioničara na podnošenje tužbe u ime dioničkog društva protiv članova uprave i nadzornog odbora“. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 28, br. 1 (2007): 541-586.
10. Karanikić Mirić, Marija. *Obligaciono pravo*. Beograd: Službeni glasnik, 2024.
11. Klarić, Petar. *Odštetno pravo*. Zagreb, Narodne novine, 2003.
12. Klarić, Petar i Martin Vedriš. *Građansko pravo*. Zagreb: Narodne novine, 2025.
13. Klarić, Petar, Marko Baretić i Saša Nikšić. *Odštetno medicinsko pravo*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2022.
14. Kuhar, Maja. „Naknada štete zbog gubitka prilike kao posljedica nezakonitosti u postupku javne nabave“. *Pravo i porezi*, br. 1. (2025): 19-27.
15. Medicus, Dieter i Stephan Lorenz. *Schuldrecht I, Allgemeiner Teil*. München: C.H. Beck, 2021.
16. Nikšić, Saša. „Imovina u građanskom pravu“. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 62, br. 5-6 (2012): 1599-1633.
17. Oetker, Hartmut. §§ 249, 252 i 253. *BGB, Münchener Kommentar zum BGB*. München: C.H. Beck, 2020.
18. Palmer, Vernon Valentine i Mauro Bussani. *Pure Economic Loss, New Horizons in Comparative Law*. London, New York: Routledge-Cavendish, 2009.
19. Perović, Slobodan i Dragoljub Stojanović, red. *Komentar Zakona o obligacionim odnosima, Knjiga I*. Gornji Milanovac, Kragujevac: Kulturni centar i Pravni fakultet, 1980.
20. Perović, Slobodan i Dragoljub Stojanović, red. *Komentar Zakona o obligacionim odnosima, Knjiga II*. Gornji Milanovac, Kragujevac: Kulturni centar i Pravni fakultet, 1980.
21. Slakoper, Zvonimir i Saša Nikšić. „Dužna pažnja prema Zakonu o obveznim odnosima“. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 44, br. 1 (2023): 25-58.
22. Thiele, Wolfgang. „Gedanken zur Vorteilsausgleichung“. *Archiv für die civilistische Praxis* 167, br. 3 (1967): 193-240.
23. Triva, Siniša i Mihajlo Dika. *Građansko parnično procesno pravo*. Zagreb: Narodne novine, 2004.
24. Vizner, Boris. *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, Knjiga II*. Zagreb: vlastito izdanje, 1978.
25. Vuković, Mihajlo. *Obvezno pravo, Knjiga I*. Zagreb: Školska knjiga, 1956.
26. Welser, Rudolf i Brigitta Zöchling-Jud. *Grundriss des bürgerlichen Rechts, Band II*. Beč: MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015.

Pravni propisi:

1. Ovršni zakon, Narodne novine, br. 12/12., 25/13., 93/14., 55/16., 73/17., 131/20., 114/22.
2. Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka), SL L EU 119, 4.5.2016., 1-88.
3. Zakon o medijima, Narodne novine, br. 59/04., 84/11., 81/13., 114/22.
4. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22., 155/23.
5. Zakon o obveznim odnosima, Službeni list SFRJ, br. 29/78., 39/85., 46/85., 57/89., Narodne novine, br. 53/91., 73/91., 111/93., 3/94., 7/96., 91/96., 112/99., 88/01.
6. Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, br. 53/91., 91/92., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11., 148/11., 25/13., 89/14., 70/19., 80/22., 114/22., 155/23.
7. Zakon o sigurnosti prometa na cestama, Narodne novine, br. 67/08., 48/10., 74/11., 80/13., 158/13., 92/14., 64/15., 108/17., 70/19., 42/20., 85/22., 114/22., 133/23., 145/24.
8. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine, br. 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 129/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09., 143/12., 152/14., 81/15., 94/17.

Sudska praksa:

1. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-491/2022-2 od 11. listopada 2022.
2. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-903/2010-2 od 3. studenoga 2010.
3. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1087/2020-2 od 22. svibnja 2024.
4. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1478/2001-2 od 14. travnja 2004.
5. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-3774/2019-8 od 13. studenoga 2024.
6. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-4149/2019-2 od 16. svibnja 2023.
7. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x-444/2015-2 od 14. srpnja 2015.
8. Županijski sud u Rijeci, Gž-131/2017-2 od 20. studenoga 2018.

Saša Nikšić*

Summary

COMPENSATION FOR PECUNIARY DAMAGE – THE PRINCIPLE OF FULL COMPENSATION AND THE INSTITUTE OF REDUCED COMPENSATION

Civil liability law is based on the principle of full compensation. However, there are certain exceptions to this principle. In the case of contractual liability, the amount of damages depends on the type and degree of fault of the wrongdoer (debtor). Any gain obtained by the injured party may also be taken into account, and the compensation is reduced if the injured party has failed to take reasonable measures to mitigate the damage. Damages are reduced proportionately if the creditor (victim), or the person for whom he or she is liable, contributed to the occurrence of the damage, or its amount, or the aggravation of the debtor's position.

In the case of extra-contractual liability for the damage, there are fewer rules on the reduction of damages compared to contractual liability. The Croatian Obligations Acts (ZOO) provides for the reduction of compensation in the case of extra-contractual liability where the wrongdoer is of poor financial standing, or when they did something useful for the injured party, and, finally, in the case of the injured party's contribution to the occurrence or increase of the damage. Specific requirements are provided for each of these exceptions, and, although there are certain points of contact between individual exceptions, it is always necessary to take into account the scope of application of each of them.

Keywords: *pecuniary damage; principle of full compensation; reduction of damages.*

---

* Saša Nikšić, Ph.D., Full Professor, University of Zagreb, Faculty of Law; sniksic@pravo.unizg.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6170-1781>.

◆ Collected Papers of the Faculty of Law of the University of Rijeka is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International licence (CC BY-NC-ND 4.0).

